

Semantik och pragmatik hos längre yttranden

Högerhemisfärskador, subtila
språkstörningar - High Level
Language

Studieobjekt - fenomen & teorier

- Hela yttranden eller bidrag, meningar
- Meningssemantik - logik, situationsemantik

Hela yttranden/bidrag i kontext

- Talhandlingar (talakter) ->
Kommunikationhandlingar
- Språkspel

Hela yttranden - samarbete

- Samarbetsprinciper och maximer (Grice) + Etik
Maximer:
 - relevans - bidraget skall vara relevant
 - sätt - bidragets skall presenteras tydligt (organisation, följd etc)
 - kvalitet - bidraget skall vara sant
 - kvantitet - bidraget skall ge lagom mycket information
- Samkonstruktion av betydelse

Inferens (slutsatsdragande), sekvenser av yttranden

- Inferens (slutsatsdragande, sådant som inte sägs men framgår)
- Presupposition (det man kan förutsätta att den andra vet)
- Syllogismer och logisk-grammatiska strukturer
 - Om p så q p alltså q
 - Om det regnar blir det blött. Det regnar, alltså blir det blött
- Inferens om användningskonventioner.

Inferens om användningskonventioner

- Samtalsprinciper och maximer

Kognitiv semantik

- Metafor
- Deixis - anafor
- Bildscheman
- Mentala rum
- Kontextualisering - Dekontextualisering
- Flexibilitet och anpassning
- Holistiska mönster

Metafor

- Han är ett lejon
- Han är en åsna
- Det var i elfte timmen / i grevens tid

Tolkningsproblem? Alltför konkret
tolkning? (bokstavlig?)

Högersid hjärnskador

Deixis och anafor

Deixis - referens beroende på kontexten/situationen, t ex att peka på något i rummet

persondeixis: han, hon, jag, du, vi, ni, de
den, det

spatial deixis: här, där, hit, dit

tidsdeixis: nu, då, sedan, imorgon, igår

Anafor referens: tillbakasyftning t ex med pronomer

Pojken vaknade. Han var hungrig.

Möjligheter och problem

Deixis erbjuder möjligheter att referera med hjälp av miljön - kan manipuleras.

Pekning, den etc kan fungera utan mer specifika beteckningar

Problem: sammanblandning av pronomen, t ex han blir hon.

Vag referens ”dom”, ”det” med oklar syftning

Förståelseproblem med tolkning kan förekomma.

Bildscheman

Kognitiv semantik

Hur ser våra begrepp ut?

Tänker vi med hjälp av bilder?

Över

Under

Möjligheter och problem

Kan tänkande med bildscheman vara mindre stört?

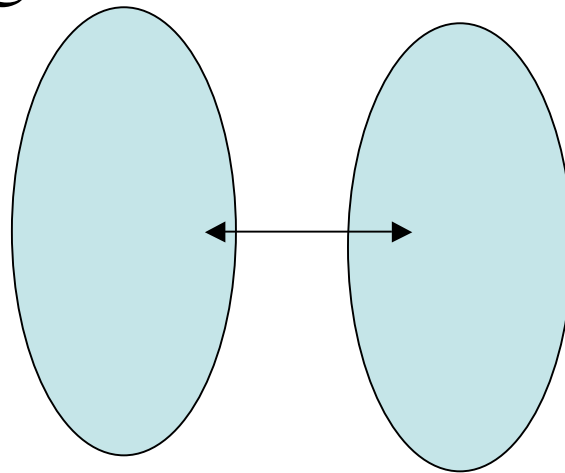
Kan man använda dem i terapi, hjälpmedel?

Kan man få specifika semantiska störningar som kan förklaras som störda representationer i bildscheman?

Mentala rum (mental spaces)

T ex här och nu och en förfluten situation
någon annan stans

Kan användas för analys av metafor och för
förklaring av konfabulationer t ex

Kontextualisering - Dekontextualisering

Dvs situationsbundenhet.

Afasi - svårt att dekontextualisera (jfr abstraktion)

Ex. namnge stege: ja de har vi ju en sån där borta vid vedbon

(lättare om man tänker sig föremålet som ska benämnas i konkret situation/kontext - kan användas i träning)

Obs! Gör att dekontextualisering i t ex test inte säger allt om hur man klarar sig i en viss kontext.

Flexibilitet och anpassning

Pragmatik - språkanvändningsförmågan består till stor del av förmåga att snabbt anpassa sig till kontexten.

Vi speglar varandra när vi kommunicerar.

Afasi - ”Tröghet”, perseveration ofta förekommande, svårt växla perspektiv

Holistiska mönster

Ex.

Prosodiska mönster

Spatiala mönster - helhet (gestalt) i perception

Top-down-processning utifrån förväntningar av hela yttranden

Holistisk produktion av fraser med rätt ”kontur” men ej helt rätt specificerat innehåll (underspecificering)

Även gå från helhet till delar (inte bara tvärtom)

Interaktionsfenomen

- Theory of Mind (ToM)

(känsla för vad samtalspartnern vet och hur den tänker)

Interaktiv kommunikationsreglering

- Sekvenser, närhetspar, preferensorganisation
- Turtagande
- Återkoppling

Egen kommunikationsreglering

- Val och förändring (t ex paus och självrettning)

Alignment - ömsesidig anpassning

Kroppskommunikation

- Gester
- Miner
- Handlingar
- Användning av illustrationer

Vad är afasi?

Språkstörning orsakad av förvärvad hjärnskada?

(Tidigare - fokal

Ännu tidigare - vänstersidig)

Symtomdiagnos

Utveckling av lingvistisk grund från

enbart fonologi, grammatik (mkt vänsterhemisfärberoende)

till

semantik, pragmatik viktiga, även multimodal

kommunikation hela hjärnan

+ Utveckling av hjärnavbildning -> fler områden

Vad mer än ”typisk traditionell” afasi efter vänstersidiga skador

- Högersidiga hjärnskador
- Demenser
- Traumatiska hjärnskador
- High Level Language - subtle language
dvs lättare språkstörningar

Flera av dessa - pragmatik viktig

Högersidiga hjärnskador

- Västersidigt neglekt
- Prosodistörningar
- Lexikala-semantisk störningar
- Emotions-information
- Diskursstörningar (komplexitet, ToM, metafor, humor, ironi etc)

Demens, ssk Alzheimer (DAT)

- Försämring av **minne**, språk, kommunikation, **visuospatial förmåga**, personlighet, andra kognitiva förmågor
- Över 50% DAT: Semantik-pragmatik tydligast försämrad
- Andra typer: mer frontalt Pick's sjukdom (stereotypi, perseveration, ekolali)
- MS, Huntington, Creutzfeldt-Jakob, HIV etc
- Primär progressiv afasi (PPA) - primärt språk, ssk HLL

DAT

3 stadier:

- 1) Anomi, stört sammanhängande tal (temporallob)
Svårt förstå komplex syntax och semantik,
minskat informationsinnehåll, tangentiell
diskurs, referensfel, reducerat flyt.
- 2) Hela språket påverkas (PTO-omr), som
transkortikal sensorisk afasi (brist i förståelse,
repetition ok
- 3) Global afasi (även frontalt)

Några terapiexempel

- Videoinspelning
- Conversational coaching
- Gruppträning
- Aktivitetsbaserad analys och träning
- Social approach
- Supported communication (SCA)
- Språkspelsterapi
- Datorstöd för samtal

Uppgifter

- 1) Diskutera varför en mening, ett yttrande och ett bidrag inte nödvändigtvis är samma sak.
- 2) Två exempel på kommunikationshandlingar är att hälsa och att begära något. Hur kan någon med grava ordfinnandeproblem klara dessa handlingar. Ge konkreta exempel.
- 3) Varför kan det vara svårt för en person med semantisk-pragmatiska problem att förstå yttrandet ”var inte en mes” yttrat av en pojke till en annan?

Uppgifter forts

- 4) Deixis är ett fenomen som förbinder semantik och pragmatik. Diskutera vad "du" betyder i följande exempel och hur det beror på kontexten
- a) du måste ha säkerhetsbälte när du kör i Sverige
 - b) har du sett mina skor
- 5) Välj från listan i tabell 7.1. Vad du tycker exempel a, b och c nedan är exempel på.
- a) En patient berättar en historia om någon som heter Eva och efter en stund säger samtalspartnern "Vem är Eva?"
 - b) En logoped frågar en patient. "Har du barn?" Patienten svarar först "nej", sedan "ja".
 - c) En äldre patient sitter i sitt rum i sin rullstol och säger "jag spekade just fotboll med pappa"